

УДК 340.132.2 : 341.17(5+8)

Пісов М. П., аспірант кафедри теорії держави та права НУ «ОЮА»

Інтеграційні правопорядки в регіональних організаціях на прикладі НАФТА та АСЕАН

Дана стаття присвячена вивченню проблем, пов'язаних з інтеграцією правопорядків в сучасному світі. Різноманітність правових систем, їх правові відмінності складають проблему входження національних правових систем в ту чи іншу правову сім'ю. Одне з важливих місць у цьому процесі займає «інтеграційний» правопорядок, який існує в регіональних організаціях, таких як НАФТА та АСЕАН паралельно з національними правопорядками кожної з країн-учасниць.

Ключові слова: правопорядок, інтеграційний правопорядок, НАФТА, АСЕАН, Бангкокська декларація, інтеграція.

Данная статья посвящена изучению проблем, связанных с интеграцией правопорядков в современном мире. Разнотипность правовых систем, их правовые различия формируют проблему вхождения национальных правовых систем в ту или иную правовую семью. Одно из важных мест в этом процессе занимает «интеграционный» правопорядок существующий в региональных организациях, таких как НАФТА и АСЕАН параллельно с национальными правопорядками каждой из стран-участниц.

Ключевые слова: правопорядок, интеграционный правопорядок, НАФТА, АСЕАН, Бангкокская декларация , интеграция .

This article is devoted to the study of problems related to integration of law and order in the world. The diversity of the types of legal systems, their legal differences constitute the problem of entering of national legal systems in certain legal family. Taking one of the most important places in the particular process, integration legal order exists in the regional organizations such as NAFTA and ASEAN parallel with national legal orders of each participating country.

Keywords: legal order, integration legal order, NAFTA, ASEAN, Bangkok Declaration, integration.

Актуальність теми дослідження. Процеси глобалізації та регіоналізації викликали потребу переходу до якісно нової інфраструктури світового порядку, важливе місце в якому відводиться міжнародним, зокрема міждержавним, організаціям.

Початок ХХ століття характеризується особливою активністю регіональних міжурядових організацій.

Важливе місце в цих процесах відводиться правовому порядку, який є складовою частиною та елементом існуючого в будь-якому державно організованому суспільстві суспільного порядку. Останній є необхідною основою нормального розвитку будь-якого суспільства .

Як зазначав В.В. Борисов, громадський порядок є властивість всіх сторін життя суспільства: економічної, політичної та ідеологічної [3, с. 46].

Особливої важливості набула проблема становлення та подальшого розвитку міжнародного економічного правопорядку, дана проблема представляється особливо актуальною в світлі тих змін, які відбулися на міжнародній арені, особливо останніми роками і зробили істотний вплив на функціонування самої правової демократичної державності. Необхідно також відзначити важливу роль України як члена співтовариства у становленні й розвитку міжна-

родного економічного права, сприйняття нею міжнародних стандартів, необхідних в установленні та розвитку міжнародного економічного правопорядку [1, с. 65].

Міжнародний економічний правопорядок – це система міжнародно-правових відносин, покликана надати спільноті держав структурну стійкість на основі цілей і принципів міжнародного права. Про уточнення усіх правових аспектів нового міжнародного економічного порядку йшлося на Генеральній Асамблей ООН у 1979 р., де і була прийнята відповідна резолюція [10, с. 36].

У вітчизняній та зарубіжній літературі висвітлювалася низка питань щодо правопорядку в цілому та його ролі в сучасних інтеграційних процесах, зокрема в працях В.В. Борисова, В.Н. Денисова, А.Ф. Крижанівського, П.М. Рабіновича, Ю.М. Юмашева, І.В. Брацука, Д. Паломбела.

Економічні сили зараз підштовхують до краху національних бар'єрів за допомогою створення єдиного, інтегрованого світового ринку та формування відповідних регіональних ринків, що призводить до інтеграційних процесів у політичній і правовій сферах. Все більшого розвитку отримує особливий різновид правових систем, а саме тих, які утворюються в результаті інтеграційних процесів, в основному в сфері економічних відносин.

Не є виключенням і правопорядок в інтеграційних правових системах, який є також інтеграційним в зв'язку з його створенням на основі об'єднань і зливанні окремих, самостійних правових систем і діючих в їх основі правопорядків у стійке наднаціональне правове утворення.

Очевидно, що правовий порядок в інтеграційних правових системах виявляє себе як результат взаємодії національних правопорядків і утвореного в результаті правової інтеграції правового поля, яке поступово виникає, по мірі подолання міжнаціональних бар'єрів і протиріч. Процес становлення правопорядку тут проходить під впливом всього комплексу факторів, які впливають на правовий розвиток.

Інтеграційний правопорядок – це складне і за кількістю складових, і за рівнями правове утворення, умовно кажучи, він має «горизонтальну і вертикальну» структуру. Його первинною складовою є національні правопорядки, які утворюють «правовий простір» інтеграційного правопорядку. Проте інтеграційний правопорядок не формується як механічне поєднання чи арифметична сума національних правопорядків [4, с. 409].

Інтеграційний правопорядок, на відміну від національного, не можна визначати результатом законності, оскільки в нього відсутнє примусово-державне забезпечення, що, в свою чергу, пов'язано з особливістю функціонування інтеграційного правопорядку – на основі договірних правових джерел. Інтеграційний правопорядок завжди чітко визначається інтересами і потребами до інтеграції та забезпечення правової впорядкованості і організованості у відносинах між учасниками цього процесу [4, с. 408].

Вирізняють інтеграційні правопорядки у відповідних сферах суспільної життєдіяльності: економічній, соціальній, культурно-освітній та ін. Вони утворюються на перетині національного і міждержавного правового регулювання відносин у відповідних галузях економіки. Прикладом таких «галузевих» утворень, сфера діяльності яких поступово розширюється, є Північно-Американська зона вільної

торгівлі (НАФТА), ОПЕК, Азійсько-тихоокеанська економічна рада (АТЕР), АСЕАН, УНАСУР (МЕРКОСУР має достатній потенціал, щоб перетворитися на економічне і політичне ядро УНАСУР і консолідувати дане об'єднання.

Особливе значення при цьому має продовження процесу інтеграції на континенті, локомотивом якої виступає МЕРКОСУР – загальний ринок Південного конусу – інтеграційне об'єднання, створене в 1991 р. Аргентиною, Бразилією, Парагваем і Уругваем, до якого в 2006 р. приєдналася Венесуела, що ставить в якості однієї зі своїх основних задач створення тісного союзу держав Південної Америки, спрямованого на досягнення гідного рівня життя її народів [7, с. 311].

Таким чином, ця своєрідна галузево-правова інтеграція призводить до встановлення і певного галузевого правопорядку, спочатку в економічній сфері – у галузі інвестицій, торгівлі, а надалі і в інших сферах, і поволі поширюється на інші сфери, які піддаються процесам інтеграції.

Однак при всій своїй численності і різноманітті, інтеграційні об'єднання, незалежно від того, чи знаходяться вони на Американському континенті, в Африці чи в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, слідують двом основним моделям в тому, що стосується їх інституціональної структури і функцій: Європейського Союзу і НАФТА .

У Центральній і Південній Америці, а також в Африці зразком для регіональних інтеграційних об'єднань служить Європейський Союз, а в Азійсько-Тихоокеанському регіоні – НАФТА [9, с. 77].

Більшістю істориків і політологів, які вивчали проблему Міжамериканського взаємодії та продовжують займатися нею, визнаний історичний факт неспівмірності відносин між США та їх південними сусідами. Не є винятком і Мексика [4, с. 75].

Країни Північної Америки, під егідою США, обрали свою модель регіональної економічної інтеграції. З 1 січня 1994 р. набув чинності Північноамериканський договір про свободу торгівлі між урядом Сполучених Штатів Америки, урядом Канади та урядом Мексики, або скорочено НАФТА.

Метою НАФТА є інтеграція економік Канади, США та Мексики. Кожна з національних економік цих країн має свої особливості, при цьому вони доповнюють одна одну. Безперечний лідер у цій «трійці» – США, де вже сформувалося постіндустріальне високотехнологічне і споживче суспільство.

Економічна і політична перевага цієї країни над своїми партнерами є абсолютно очевидною. Досить сказати, що сукупний ВВП Канади та Мексики складає всього 12% ВВП США з їх трьохсотмільйонним населенням. Проте переважна економічна міць США робить їх значною мірою залежними від зовнішніх джерел сировини, і особливо від енергоресурсів, у той час як Канада і Мексика мають їх в надлишку. Саме таке положення служить одним з вирішальних факторів взаємодоповнюваності економік країн-учасниць.

І саме тому, а також у зв'язку із тим, що США є провідною світовою державою, НАФТА обмежується лише економічними аспектами інтеграції та спрямована на створення єдиного внутрішнього ринку і забезпечення свободи торгівлі і вільного руху капіталів в регіоні, а не формує наднаціональну організацію за типом Європейського Союзу. Отже говорити про формування в даній організації інтеграційного правопорядку, характерного для країн ЄС,

доволі складно, враховуючи цілі та наведені вище особливості НАФТА.

Відповідно до ст. XXIV ГАТТ проголошується створення зони вільної торгівлі в регіоні. Як загальний принцип передбачається відповідність НАФТА генеральній угоді про тарифи й торгівлю (ГАТТ) та іншим міжнародними договорами, учасниками яких є сторони. Передбачається і можливість виходу з НАФТА з повідомленням про це за півроку. Тлумачення НАФТА має здійснюватися відповідно до норм міжнародного права.

Інституційна структура НАФТА наслідує традиційну структуру міжнародних договорів. Основний орган – Комісія з вільної торгівлі на рівні міністрів та заступників міністрів торгівлі, вона засідає раз на рік (або в міру необхідності). До її складу входить більше 30 робочих груп і комітетів з основних питань торгівлі товарами і послугами, експорту та імпорту інвестицій і т.д., а також секретаріат з трьома національними секціями (по числу країн учасниць). Основне завдання комісії – контролювати належне виконання договору, діяльність робочих груп і комітетів і вирішувати спори між сторонами.

Особливу увагу в інституційній структурі НАФТА заслуговує механізм вирішення спорів: по-перше, для різних секторів економіки передбачені різні процедури, а по-друге – обмовляється можливість вибору учасниками спору між механізмом вирішення спорів НАФТА і ГАТТ. Унікальним у своєму роді є механізм вирішення спорів у галузі інвестицій, що дозволяє фізичним особам і корпораціям пред'являти позови державі та державним підприємствам.

Слід відзначити, що всі три країни-учасниці є федераційними державами, однак мексиканська федерацівна система є жорстко централізованою, штати не мають повноважень у зовнішній сфері, і НАФТА застосовується тільки на федеральному рівні. У Канаді і особливо в США компетенції розділені між федеральними урядами і відповідно між провінціями і штатами. Так в США, наприклад, штати хоча і не можуть змінювати договір, але мають істотні процедурні повноваження для захисту своїх законів.

НАФТА стосується і сфери приватного права. У США і Канаді діє загальне право, тобто, переважним чином, право судових прецедентів, а в Мексиці – цивільне право. І тому мексиканські судді більш скильні точно слідувати договору, в той час як американські судді, незважаючи на трансформаційний акт про застосування НАФТА, що включив цей договір в правову систему США, при кожному зручному випадку спираються на національні доктрини регулювання в галузі міжнародної торгівлі, невипадково вирішення спорів в НАФТА підлягає арбітражу, а не судовому розгляду.

Потрібно зауважити, що північноамериканська зона вільної торгівлі створювалася в першу чергу для підтримки ефективного функціонування економіки США, яка переросла власні кордони, стала глобальною і потребує великої кількості сировинних ресурсів ззовні і в великих ринках збуту для своїх товарів, послуг і капіталів.

Однак ця ідея зустрічає активний опір з боку ряду латиноамериканських країн, таких як Венесуела, Аргентина і Бразилія, не кажучи вже про Кубу [5, с. 4].

Проте США докладають всіх зусиль, щоб провести її в життя і тим самим об'єднати сферу свого торгового і політичного впливу на американському континенті зі сферою свого впливу в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, де інтеграційні процеси також розвиваються за моделлю міждержавного спів-

робітництва, сприйнятого НАФТА.

Так, Асоціація держав південно-східної Азії (АСЕАН), що розвивалася з початку (1967 р.) з яскраво вираженою політичною метою – зміцнення миру і стабільності в регіоні, а також сприяння економічному, соціальному і культурному прогресу, змінила на початку 1990-х рр. свої пріоритети на економічні та намітила створення зони вільної торгівлі до 2008 р.

АСЕАН є однією з найважливіших міжнародних організацій інтеграційного типу, що об'єднує десять держав від Індокитаю до Нової Гвінеї: Бруней, Королівство Камбоджа, Республіка Індонезія, Лаоська Народно-Демократичної Республіка, Малайзія, Союз М'янма, Республіка Філіппіни, Республіка Сінгапур, Королівство Таїланд і Соціалістична Республіка В'єтнам [11, с. 4].

Станом на 2012 р. на території АСЕАН проживало близько 600 млн. осіб, при цьому в регіоні спостерігається стійка тенденція до збільшення чисельності населення. Сумарний ВВП АСЕАН склав в 2012 р. 2,3 трлн. доларів США. Зростання сумарного ВВП АСЕАН тривав і в 2008, і в 2009 рр. (на 4,4% і 1,3% відповідно), навіть незважаючи на світову фінансову кризу, яка скинула в рецесію багато провідних економік світу, обсяг зовнішньої торгівлі АСЕАН в 2012 р. склав близько 5,7 трлн. доларів США [14, с. 1].

Незважаючи на це, АСЕАН значно відстає за рівнем економічного розвитку від найбільш успішного на даний час інтеграційного об'єднання – Європейського Союзу – і навіть від окремих провідних в економічному плані країн. Але одночасно з цим, на відміну від багатьох розвинених країн, АСЕАН зберегла зростання економіки навіть в кризовий час.

Виникнення Асоціації same в другій половині ХХ ст. не є випадковим, оскільки в цей період у світі повним ходом йшли процеси деколонізації. Майбутні держави-засновники АСЕАН одна за іншою проголошували свою незалежність: Філіппіни – в 1946 р., Індонезія – в 1949, Малайзія – в 1963, Сінгапур – в 1965. Таїланд ніколи не перебував під колоніальним гнітом. Положення цих країн не могло цілком гарантувати можливість здійснення ними свого суверенітету. Виникала небезпека для невеликих молодих держав знову опинитися в залежності від інших політичних сил (наприклад, СРСР чи США), яку можливо було подолати лише шляхом об'єднання зусиль всіх держав регіону.

Тому на початку серпня 1967 р. міністри закордонних справ країн-засновників (іх прийнято називати «батьками-засновниками») провели обговорення основних питань створення майбутньої організації. Результатом переговорів стало підписання 8 серпня 1967 р. Декларації АСЕАН, відомої також як Бангкокська декларація.

Декларація передбачає сім цілей Організації:

- 1) економічне зростання, соціальний прогрес і культурний розвиток; 2) регіональний мир і стабільність; 3) економічне, соціальне, культурне, технічне, наукове та адміністративне співробітництво; 4) взаємна допомога у проведенні досліджень та навчанні; 5) співробітництво в галузях сільського господарства та промисловості, торгівлі, транспортному сполученні, зв'язку та поліпшенні життєвих стандартів; 6) підтримка досліджень Південно-Східної Азії; 7) співпраця з регіональними та міжнародними організаціями .

Бангкокська декларація передбачала, що до неї можуть приєднатися й інші держави Південно-Східної Азії [12, с. 3].

У процесі інтеграції в рамках АСЕАН був прийнятий ряд найважливіших міжнародних угод. Так, в 1976 р. було підписано три міжнародні документи: Договір про дружбу і співробітництво в Південно-Східній Азії, Декларація АСЕАН та Угоду про заснування постійного Секретаріату АСЕАН [9, с. 11].

Перша з вищезазначених угод підкреслювала прихильність держав-членів Асоціації принципам мирного вирішення спорів і, крім іншого, закріплювала такі основні принципи взаємовідносин між державами-членами: 1) взаємна повага незалежності, суверенітету, рівності, територіальної цілісності та національної єдності всіх держав; 2) право кожної нації існувати незалежно від іноземного впливу; 3) невтручання у внутрішні справи договірних сторін; 4) вирішення проблемних ситуацій і спорів мирними засобами; 5) відмова від використання сили або загрози її застосування; 6) ефективне співробітництво [12, с. 3].

Декларація АСЕАН закликала до розширення політичного та економічного співробітництва між державами-членами. Угода про заснування постійного Секретаріату АСЕАН передбачала, як виявляється з назви, створення постійно діючого Секретаріату Асоціації для цілей координації діяльності Національного Секретаріату АСЕАН, заснованих ще на основі Бангкокської декларації 1967 р. [8, с. 28].

У 1997 р. глави держав і урядів АСЕАН в Куала-Лумпурі прийняли програму розвитку Асоціації до 2020 р. – «Бачення АСЕАН 2020». Дані програма передбачає зміцнення економічної інтеграції шляхом остаточного оформлення зони вільної торгівлі (після приєднання до АСЕАН держав, які були початковими учасниками угоди про зону вільної торгівлі 1992 р. В'єтнам, Лаос, М'янма і Камбоджа знаходилися, можна сказати, в стадії переходного періоду і частково не виконували зобов'язання за цією угодою, але зобов'язалися поступово усувати тарифні обмеження торгівлі; найтриваліший переходний період був наданий Камбоджі – до 2010 р.) і створення зони вільного руху інвестицій [15, с. 3].

У 2003 р. на о. Балі була підписана Декларація АСЕАН II, що передбачає створення Спітковариства АСЕАН з безпеки, Економічного і Соціально-культурного Спітковариства АСЕАН.

20 листопада 2007 р. відбулася значна подія в історії розвитку регіональної співпраці в Південно-Східній Азії – був прийнятий Статут АСЕАН, який наділив Асоціацію статусом міжнародної організації.

Статут закріпив основні принципи та напрямки діяльності Асоціації, а також встановив організаційну структуру АСЕАН. Основними нововведеннями Статуту є наступні: 1) надання Асоціації правосуб'єктності; 2) створення нових 8 форм політичного співробітництва на вищому рівні; 3) формування нових органів АСЕАН; 4) створення посад двох нових віце-секретарів; 5) затвердження нових зустрічей в рамках АСЕАН; 6) посилення ролі міністерств закордонних справ АСЕАН; 7) збільшення ролі Генерального Секретаря АСЕАН. Статут набув чинності після ратифікації всіма державами-членами 15 грудня 2008 р.

Отже, обидві інтеграційні системи мають схожі цілі та завдання, насамперед, це економічна співпраця та розвиток власних економік, одним з важливих питань при цьому постає створення необхідного для цього інтеграційного правопорядку, який би забезпечував дану діяльність. Необхідно зазначити, що на відміну від національного правопорядку, результатом якого є законність, інтеграційний діє власне для самого процесу інтеграції та взаємодії різних правових систем всередині однієї міжнародної організації.

Щодо загальної характеристики даних міжнародних організацій у світлі вищесказаного слід констатувати наступне.

По-перше, в північноамериканській зоні вільної торгівлі, так само як і в АСЕАН, акцент робиться на розвиток регіональної і світової торгівлі в рамках ГАТТ/СОТ, а також на стимулювання взаємних капіталовкладень. Співробітництво здійснюється в повній відповідності до загальноприйнятих методів традиційних міжнародних організацій, тобто має міждержавний характер.

По-друге, північноамериканська зона вільної торгівлі функціонує в умовах яскраво вираженої економічної і політичної нерівності партнерів, оскільки перевага США є настільки значною, що Мексика і Канада, вільно чи мимоволі, змушені слідувати у фарватері свого великого сусіда, і, як наслідок цього, інтеграція має асиметричний характер. На відміну від АСЕАН, члени якої на мають настільки кардинальної різниці в їх ВВП.

І, нарешті, по-третє, незважаючи на те, що АСЕАН має схожу з НАФТА організаційну структуру, завдання і цілі, на відміну від останньої, можна констатувати, що за більш ніж 40 років розвитку інтеграційних процесів у Південно-Східній Азії країни змогли досягти суттєвого прогресу в рамках міжнародної міжурядової організації АСЕАН. Одним з найважливіших етапів розвитку АСЕАН стало підписання Статуту, та розвитку за ним в АСЕАН особливого інтеграційного правопорядку нетипового ні для ЕС, ні для НАФТА.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини / М.М. Антонович. – К. : Києво-Могилянська академія, 2007. – 384 с.
2. Андреев Ю.А. Страны АСЕАН Проблемы тенденции современного развития / Ю.А. Андреев. – М.: Знание, 1987. – 64 с.
3. Борисов В.В. Правопорядок советского общества и пути его укрепления / В.В. Борисов // Вопросы теории государства и права. – Вып. 2. – Саратов, 1971. – С. 42-67.
4. Крижанівський А.Ф. Правовой порядок в Украине: Витоки, концептуальные засады, инфраструктура: монография / А. Ф. Крижанівський. – О.: Фенікс, 2009. – 504 с.
5. Орлова А.С. Южноамериканская интеграция: от США к Бразилии / А.С. Орлова // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2010. – № 01. – С. 70-81.
6. Романова З.И. Региональная интеграция – новые вызовы / З.И. Романова // Латинская Америка. – 2003. – № 8. – С. 4 – 16.
7. Рыхтик М.И. МЕРКОСУР в системе союза южноамериканских наций (УНАСУР): особенности, проблемы и перспективы. Международные отношения. Политология. Регионоведение / М.И. Рыхтик, В.Н. Подгусков // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. – 2010. – № 5-1. – С. 310-316.
8. Солнцев А.М. Интеграционные процессы АСЕАН вчера, сегодня. Завтра / А.М. Солнцев // Международное право. – 2010. – №2. – С. 28-31.
9. Юмашев Ю.М. Региональная интеграция и международные отношения / Ю.М. Юмашев // Московский журнал международного права. – 2006. – №1. – С. 75-88.
10. Роль України в уstanовленні та розвитку міжнародного економічного правопорядку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/20895/1/33-Melnik-36.pdf>
11. Agreement on the Common Effective Preferential Tariff (CEPT) Scheme for the ASEAN Free Trade Area (AFTA). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.asean.org/communities/asean-economic-community/agreement-on-the-common-effective-preferential-tariff-cept-scheme-for-the-asean-free-trade-area-afta> (Доступно на 04.01.2015 г.).

12. The Asean Declaration (Bangkok Declaration) Bangkok, 8 August 1967. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.asean.org/news/item/the-asean-declaration-bangkok-declaration>
13. Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia Indonesia, 24 February 1976. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.asean.org/news/item/treaty-of-amity-and-cooperation-in-southeast-asia-indonesia-24-february-1976-3>
14. List of ASEAN countries by GDP (nominal). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_ASEAN_countries_by_GDP_\(nominal\)](http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_ASEAN_countries_by_GDP_(nominal)).
15. 1997 ASEAN VISION 2020. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icnl.org/research/library/files/Transnational/vision.pdf>

УДК 342.951

Гуд А. М., здобувач кафедри адміністративного
права та адміністративного провадження
НУ «Юридична академія України ім. Я. Мудрого»

Структура та шляхи модернізації нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні

У даній статті розглянута структура нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Проаналізовано основні елементи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів підприємництва. На основі проведеного дослідження автором пропонуються шляхи модернізації системи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на сучасному етапі розвитку митної справи в Україні.

Ключові слова: нетарифне регулювання, зовнішньоекономічна діяльність, спеціальні нормативні акти, ліцензування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

В данной статье рассмотрена структура нетарифного регулирования внешнеэкономической деятельности предприятий. Проанализированы основные элементы нетарифного регулирования внешнеэкономической деятельности субъектов предпринимательства. На основе проведенного исследования автором предлагаются пути модернизации системы нетарифного регулирования внешнеэкономической деятельности на современном этапе развития таможенного дела в Украине.

Ключевые слова: нетарифное регулирование, внешнеэкономическая деятельность, специальные нормативные акты, лицензирование субъектов внешнеэкономической деятельности.

This article describes the structure of non-tariff regulation of foreign economic activity of enterprises. Analyzes the main elements of non-tariff regulation of foreign economic activities of businesses. On the basis of the study the author suggests ways to modernize the system of non-tariff regulation of foreign economic activity at the present stage of development of Ukrainian customs.

Keywords: non-tariff regulation, foreign economic activity, special regulations, licensing of foreign economic activity.

Сучасний етап ринкової трансформації економіки України передбачає, насамперед, розбудову таких елементів економічної системи, які, з одного боку, здатні забезпечувати стимулюючі умови для здійснення підприємницької діяльності усіх суб'єктів господарювання, а з іншого - слугують інструментами державного